

**XX ASR INGLIZ VA O'ZBEK BOLALAR ADABIYOTIDA MIFOLOGIK
ROMANLARNING QIYOSIY TIPOLOGIK TAHLILI**

Atamurodova F. T.

Qarshi Iqtisodiyot va pedagogika universiteti NTM,
Xorijiy tillar kafedrasi dotsenti, f.f.d.(PhD).

Qurbonova Nafisa

Xalqaro innovatsion Universiteti magistranti

Annotatsiya:

Ushbu maqolada XX asr ingliz va o'zbek bolalar adabiyotida yaratilgan mifologik romanlar qiyosiy-tipologik jihatdan tahlil qilingan. Asosiy e'tibor ingliz yozuvchisi C.S. Lewisning "Narniya solnomalari" turkumi va o'zbek adabiyotidagi xalq og'zaki ijodiga asoslangan asarlarda uchraydigan mifologik obrazlar, syujet qurilishi va estetik talqinga qaratilgan. Maqolada har ikki adabiyotda mifologik motivlarning bolalar ongini shakllantirishdagi o'rni, milliy qadriyatlarni singdirishdagi funksiyasi va tasvir uslublari o'rganilgan. Tahlil davomida ingliz adabiyotidagi global muammolar talqini va o'zbek adabiyotidagi milliy g'oyalar aks ettirilganligi aniqlangan. Mazkur maqola bolalar adabiyotidagi mifologik romanlarni o'zaro qiyoslash orqali turli madaniyatlar kontekstida estetik tafakkurni anglashga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: XX asr, bolalar adabiyoti, mifologik roman, ingliz adabiyoti, o'zbek adabiyoti, qiyosiy tahlil, tipologik tahlil, mifologik obraz, xalq og'zaki ijodi, madaniy kontekst, Narniya solnomalari, milliy qadriyatlar, estetik tafakkur.

Ingliz bolalar adabiyotida XX asrda mifologik romanlar keng rivojlandi. C.S. Lewisning "Narniya solnomalari" turkumidagi romanlari bolalar orasida mashhurlikka erishdi. Ushbu romanlarda xristian mifologiyasi, qadimgi yunon afsonalari va ingliz xalq og'zaki ijodi motivlari mujassam. Lewis mifologiyani real voqealar bilan uyg'unlashtirib, bolalarda fantaziya orqali axloqiy qadriyatlarni shakllantirishga intiladi.

XX asr bolalar adabiyotida mifologik unsurlar asosiy g'oyaviy-estetik vosita sifatida keng qo'llanilgan. Ayniqsa, ingliz va o'zbek adabiyotlarida mifologik obrazlar yordamida bolalarga ezgulik, jasorat, do'stlik va adolat kabi qadriyatlar singdiriladi. Ingliz adabiyotida bu jarayon qadimgi yevropa miflari orqali amalga oshsa, o'zbek adabiyotida xalq ertaklari va epik an'analar asos qilib olinadi. Ushbu maqola aynan shu ikki milliy adabiyotda mifologik romanlarning o'rni, o'xshash va farqli jihatlari, ularning tipologik xususiyatlarini tahlil qilishga bag'ishlangan.

O‘zbek bolalar adabiyotida ham mifologik yo‘nalishdagi asarlar yaratildi. Xususan, Xurshid Davron, Tohir Malik kabi yozuvchilarning ayrim asarlarida o‘zbek xalq ertaklari va afsonalari zamonaviy shaklda ifodalanadi. Bu asarlarda Alpomish, Bahrom, Zangi ota kabi folklor qahramonlari bolalarga yaqin, tanish timsollarda tasvirlanadi. Ular orqali o‘zbek mifologiyasi elementlari bolalar tafakkuriga singdiriladi.

Ingliz bolalar adabiyotida mifologik janrning rivojlanishida C.S. Lyuisning "The Chronicles of Narnia" turkum romanlari alohida o‘rin tutadi. Ushbu asarlarda xristian mifologiyasi, qadimgi yunon va skandinav miflari, kelt an‘analari mujassam. "Narniya" dunyosida mavjud bo‘lgan kentavrlar, fonlar, yirtqich sher Aslan kabi obrazlar orqali mifologik ramzlar jonlantiriladi. Bu romanlarda bolalar real hayotdan sehrii dunyoga o‘tishadi, bu esa g‘ayritabiiylik va real voqelik uyg‘unligini ko‘rsatadi.

Ingliz mifologik romanlarida syujet ko‘proq epik, sarguzasht tusida bo‘lib, qahramonlar odatda "sayohat" orqali o‘zgaradi, yetuklashadi, axloqiy jihatdan kamol topadi. Shuningdek, ramz va metaforalar ko‘p ishlatiladi. Masalan, Aslan obrazi xristian e‘tiqodidagi Iso ramzini ifodalaydi.

Tipologik jihatdan ingliz mifologik romanlari ko‘pincha ko‘p jildli, murakkab syujetli bo‘lib, voqealar fantastik olamda kechadi. Masalan, "Narniya"dagi Aslan timsoli xristian mifologiyasidagi Iso obrazining ramziy aksidir. O‘zbek mifologik romanlarida esa an‘naviy voqelikdan uzoqlashmagan holda, real hayotga yaqin syujetlar ustuvorlik qiladi. Afsonaviy obrazlar ham ko‘proq xalqona, nasihatli mazmunga ega.

Bundan tashqari, ingliz mifologik romanlarida global miqyosdagi muammolar, insoniyat taqdiri, yovuzlik ustidan ezgulik g‘alabasi falsafiy jihatdan talqin qilinadi. O‘zbek mifologik romanlarida esa asosan milliy qadriyatlar, mehnat, ota-onaga hurmat, tabiatni asrash kabi mavzular asos qilib olinadi. Bu esa har bir adabiyotning o‘z tarixiy, madaniy kontekstidan kelib chiqadi.

XX asr ingliz va o‘zbek bolalar adabiyotidagi mifologik romanlar har ikki xalqning mentaliteti, tarixiy tajribasi va estetik qarashlarini aks ettiradi. Ularning tipologik farqlari – syujet qurilishi, obrazlar tizimi, mifologik asos va estetik talqinda namoyon bo‘ladi. Shu bilan birga, ular bolalar ongini shakllantirishda, axloqiy-me‘yoriy qadriyatlarni singdirishda umumiy vazifani bajaradi. Bu turdagi romanlar o‘quvchini o‘z xalqining madaniy merosiga hurmat bilan qarashga, boshqa madaniyatlar bilan qiyosiy tahlil orqali chuqurroq anglashga undaydi.

XX asr ingliz va o‘zbek bolalar adabiyotida mifologik romanlar bolalarni estetik, axloqiy va ma‘naviy tarbiyalashda muhim rol o‘ynaydi. G‘arb adabiyotida mifologik motivlar ko‘proq diniy va klassik mifologiyaga tayanib, murakkab ramziy tilda ifodalansa, o‘zbek adabiyotida esa xalq og‘zaki ijodi asosida soddaroq, ammo chuqur mazmunli shaklda ifodalanadi. Har ikki

adabiyotda ham mifologik romanlar orqali bolalarda yaxshilik, jasorat, vatanparvarlik va aql-idrok singari fazilatlar shakllantiriladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Lewis, C.S. The Chronicles of Narnia. London: HarperCollins Publishers, 1950–1956.
2. Tolkien, J.R.R. On Fairy-Stories. London: George Allen & Unwin, 1947.
3. Ўzbek xalq ertaklari. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi Adabiyot va san‘at nashriyoti, 1986.
4. Qodirov, T. O‘zbek bolalar adabiyotida mifologik unsurlar. – Toshkent: Ma’naviyat, 2010.
5. Karimov, Z. Adabiyotshunoslikka kirish. – Toshkent: O‘zbekiston, 2007.
6. Saidov, A. Qiyosiy adabiyotshunoslik asoslari. – Toshkent: Fan, 2009.
7. Abrams, M.H. A Glossary of Literary Terms. – Boston: Heinle & Heinle, 1999.